

М.В. МАКАРЕНКО

Донецький державний університет управління, Донецьк

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

У статті проведений аналіз інвестиційної діяльності на території України й Донецької області, визначені перспективи й тенденції інвестування. На основі проведеного дослідження виявлені проблеми й напрямки їх рішення.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, регіон, Донецька область, інвестиційні вкладення, активізація інвестиційної діяльності, іноземні інвестиції, джерела інвестицій, прямі іноземні інвестиції, інвестиційна активність

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Трансформаційні процеси в економіці України обумовлюють зовсім нові умови інвестування, від результативності яких залежить стан виробничого потенціалу промисловості регіонів. Реальний стан та перспективи розвитку виробничого потенціалу регіону визначають інвестиційну політику, міжгалузеві пропорції, масштаби й темпи розвитку окремих галузей, напрями інвестування галузей регіональної економіки.

У зв'язку з цим постає комплекс проблем пов'язаних з визначенням обсягів і напрямів інвестицій, вибору оптимальних варіантів вкладень, активізації інвестиційних процесів та удосконалення управління ними на регіональному рівні.

Соціально-економічні перетворення в Україні, становлення ринкових структур спричиняють зміну принципів організації й функціонування інвестиційних процесів у регіонах. Значимість поглибленого дослідження проблеми регіональної інвестиційної діяльності визначається тим, що управління інвестиціями є найважливішим засобом структурного перетворення виробничого й соціального потенціалу України, підвищення ефективності його використання, проведення діючої державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Вагомий внесок у вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, наукового дослідження методів залучення інвестицій та формування шляхів підвищення ефективності їх використання як у галузевому, так і в регіональному аспектах, здійснили такі вітчизняні науковці як Бажал Ю.Н., Бандур С.І., Беленький П.Ю., Бланк І.А., Бойко Є.І., Гаврилюк О.В., Геець В.М., Губський Б.В., Долішній М.І., Хміль Ф.І., Чумаченко М.Г., Школа І.М. та інші. В роботах Е. Гребеникова [1], В. Москаленко та О. Шипунової [2] розглядаються актуальні питання загальної

динаміки обсягів інвестицій в економіці, аналіз їхніх джерел, напрямків за видами економічної діяльності. Статті Харламової Г.О. [3], Танько К.С. [4], Качаєва Е.Д. [5], Петкової Л.О. [6] і І. Гафурова [7] присвячені вивченню регіональної специфіки інвестиційної діяльності й факторам, що визначають її стан.

Однак аналіз наукових публікацій показує, що залишаються невирішеними практичні аспекти даної проблематики і особливо питання постійного моніторингу сучасного стану інвестування з метою своєчасного та якісного регулювання.

Мета статті. Проаналізувати стан інвестиційної діяльності в Україні та Донецькій області та визначити тенденції, що склалися в цій галузі.

Обговорення проблеми .Виклад основного матеріалу.

Інвестиційна діяльність є однією з головних умов успішного розвитку економіки України. Її активність змінюється в залежності від внутрішніх та зовнішніх умов. Реалізація довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни вимагає нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення структури інвестиційних джерел і оптимізації напрямків їх використання відповідно до пріоритетів економічного зростання.

Інвестиційна привабливість – це якісна та кількісна характеристика внутрішнього та зовнішнього середовища об'єкта можливого інвестування [1]. Головна суть інвестиційної привабливості полягає в реалізації стратегії отримання максимального прибутку від вкладеного капіталу. Тому на сьогоднішній день, при розробці і прийнятті інвестиційних рішень, іноземний інвестор спирається на дослідження конкурентоспроможності регіональної економіки, а саме звертає увагу на регіони, які є більш привабливими. Відповідно до методології Держкомстату України до капітальних інвестицій відносять інвестиції в основний капітал (основні засоби), в інші необоротні матеріальні активи, видатки, пов'язані з удосконалюванням об'єктів основних засобів (капітальний ремонт споруджень, будинків, машин і встаткування), інвестиції в необоротні нематеріальні активи [8]. Інвестиції в основний капітал в Україні в останні роки знаходяться на рівні 13-16% від ВВП. Найнижчий показник ВВП на душу населення в Європі (середньоєвропейський показник вищий у 10 разів). В країнах ЄС - норма інвестицій в основний капітал по відношенню до ВВП не нижче 30%. В Китаї в останні роки цей показник - 40-46 %. Так, на прикладі Донецької області, їхня динаміка (рис. 1.) свідчить, що протягом останніх 6 років щорічні обсяги капітальних інвестиційних вкладень в економіку регіону збільшилися в 4,8 рази, що в порівнянні з рівнем інфляції за даний період (близько 60%) свідчить про реальну активізацію інвестиційних процесів. У середньому за розглянутий період щорічні темпи приросту капітальних інвестицій становили 37,1%.

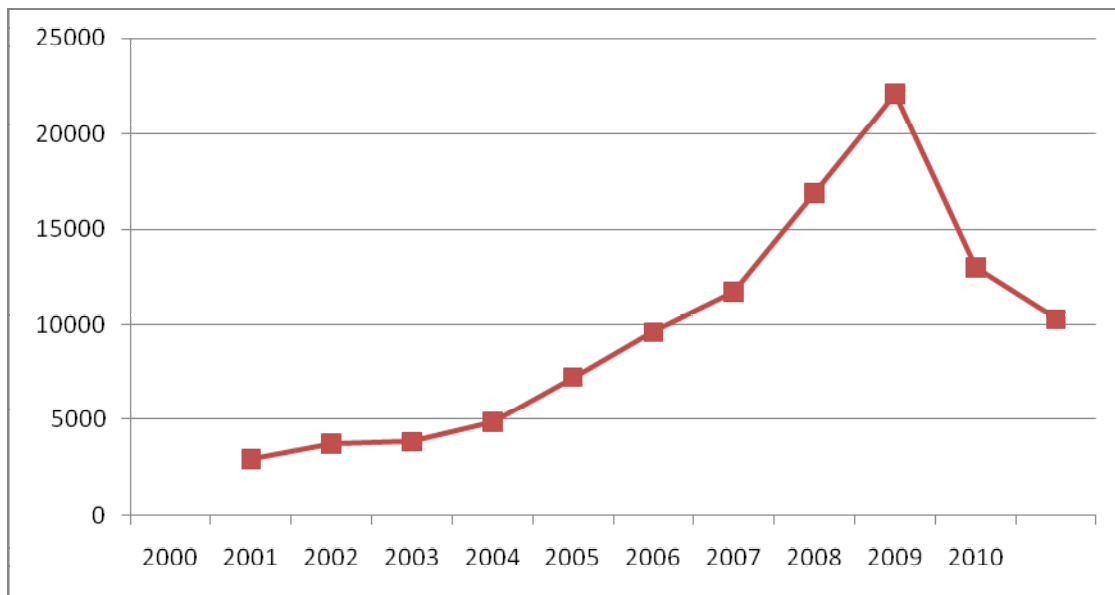

Рис. 1. Динаміка інвестицій в основний капітал [11, 12].

У структурі капітальних інвестицій найбільшу питому вагу - більше 80%, займали вкладення в основний капітал [8], які включають витрати на капітальне будівництво, придбання машин і встаткування без здійснення капітального будівництва, будівельні й монтажні роботи всіх видів, придбання виробничого й господарського інвентарю. Крім того, сюди включаються кошти населення на будівництво житлових будинків з господарськими будівлями. Також висока частка видатків на капітальний ремонт - поліпшення об'єктів раніше уведених в експлуатацію основних коштів.

Активізація інвестиційної діяльності в цілому й збільшення вкладень в основний капітал підприємств, у якісне вдосконалювання й модернізацію їхніх основних коштів в аналізованому періоді було обумовлено стабілізацією загальної економічної ситуації в Україні, а також заходами, початими органами державної влади, щодо стимулювання розвитку підприємництва в цілому й інвестування зокрема [9].

Розгляд джерел інвестиційних вкладень в основний капітал показало, що основним джерелом інвестування є власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких було освоєно в різні роки від 65 до 56% загального обсягу інвестицій в основний капітал [8] (рис. 2) [11, 12].

При цьому слід зазначити, що частка власних коштів як джерела інвестування скорочувалася на тлі росту питомої ваги інвестицій, фінансованих за рахунок кредитів банків і інших позик (з 5,3% в 2002 році до 16,5% в 2010 році). Ріст частки інвестиційного кредитування пояснюється зниженням вартості кредитів, приходом на наш ринок іноземних банків, що спеціалізуються на даних послугах (OTP Bank, BNP Paribas, Raiffeisen International Bank-Holding AG), а також загальним ростом капіталізації української банківської системи, доступом фінансових установ до «довгих грошей», зокрема, за рахунок випуску єврооблігацій [10].

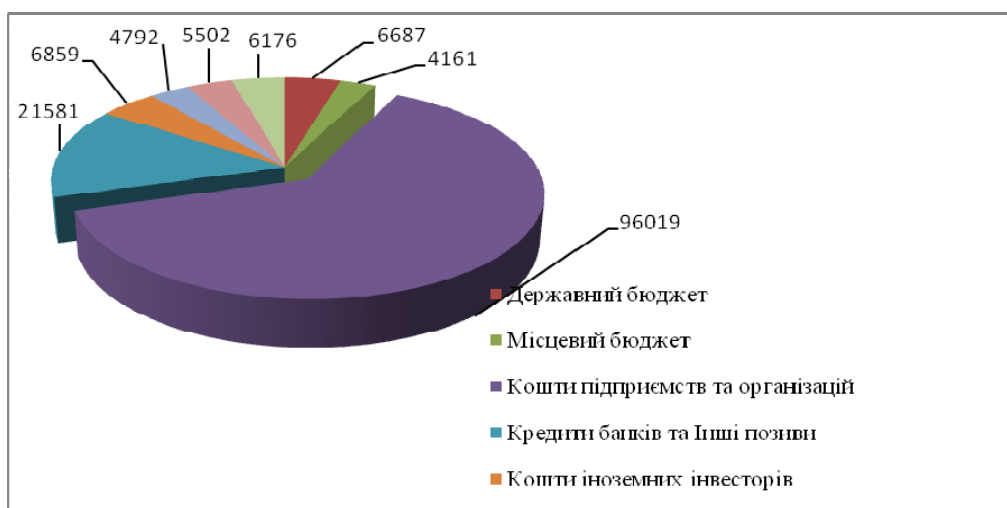

Рис. 2. Джерела інвестицій в основний капітал у 2010 р.

Однак, кредитні ризики в Україні усе ще досить великі, тому доступ до інвестиційних кредитних ресурсів відкритий далеко не всім підприємствам. Таким чином, стратегію фінансування інвестицій підприємствами України варто визнати консервативною, тому що в даних операціях вони, більшою мірою, покладаються на власні сили й можливості. У той же час, ріст економіки, відносна економічна стабільність ситуації в Україні, сприяння інвестиційним процесам з боку держави, розвиток вітчизняного фінансового ринку сприяли розширенню позикових джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Результати аналізу свідчать про те, що протягом розглянутого періоду основними напрямками інвестицій були галузі промисловості, транспорту й зв'язку (більше 50%), що динамічно розвиваються. Однак, в останні роки їхня частка трохи знизилася за рахунок розширення питомої ваги інвестицій в операції з нерухомістю й торгівлею. У цілому можна відзначити, що галузева спрямованість інвестиційних процесів в Україні визначається темпами й стабільністю розвитку тих або інших галузей економіки, активністю ринкових процесів у них і їхньою прибутковістю. Перераховані вище галузі - лідери в структурі інвестицій, за даними параметрами значно перевершують інші галузі економіки України.

Як відзначається в роботах [6, 7] інвестиційна активність визначається інвестиційною привабливістю регіонів. При цьому, інвестиційна привабливість визначається як система або сполучення різних об'єктивних ознак, засобів і можливостей, що спричиняють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даному регіоні. Вона формується із двох компонентів: рівня інвестиційного потенціалу, що визначається економічними, соціальними і природно-географічними факторами, і рівнем некомерційних інвестиційних ризиків, що обумовлено зовнішньою стосовно інвестора, макроекономічною й регіональною ситуацією.

Значні прямі іноземні інвестиції у конкретну галузь у регіоні найчастіше пов'язані з упровадженням довгострокового інвестиційного проекту [2]. Також на надходження прямих іноземних інвестицій у

конкретний регіон впливає його географічне розташування. Обсяг притоку прямих іноземних інвестицій до регіонів України (2000-2010 рр.) відображено у табл. 1 [11, 12].

Таблиця 1 – Обсяг притоку прямих іноземних інвестицій до регіонів України за 2000-2010 рр., станом на кінець року

Рік	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Україна	3875	4555,3	5471,8	6794,4	9047	16890	21607,3	29542,1	35723,4	4436,6	4655
АР крим	229,77	225,67	293,78	361,89	430	460,3	577	726,2	637,6	68,6	97,2
Вінницька	-	-	16,8	23,51	52,6	79,1	108,3	152,6	161,3	23,3	27,9
Волинська	-	11,4	32,9	55,25	78,7	113,4	272,4	392,4	388,7	63,2	11,7
Дніпропетровська	456,4	590,3	924,0	1258,0	1592	1745	2361,3	2934,3	2667,3	221,7	432,6
Донецька	227,9	250,6	252,6	321,9	476,5	614,4	905,9	1355,2	1508,8	107,8	424,7
Житомирська	-	-	28,4	45,8	60,8	90	122,9	173,6	181,3	29,2	8,7
Закарпатська	97,4	130,7	164,1	197,5	230,9	261,3	295	345,3	355,8	7,3	-1,1
Запорізька	127	199,9	230,7	332,3	433,9	548,5	606,5	761,4	835,6	25,5	23,8
Івано-Франківська	-	5,9	13,2	55,1	86,5	136,6	183,5	385,2	480,8	134,7	-92,5
Київська	28	56,8	155,9	208,1	427,1	642	871,4	1083,6	1301,2	178,1	77,5
Кіровоградська	-	7	21,8	33,4	45,2	51,1	52,3	55,3	63	2,4	-17,1
Луганська	129,3	152	197,4	220,1	242,8	268,7	284,3	309,1	336,1	243,3	-6,3
Львівська	14	67	134,9	219,1	358,6	426,9	515	771,5	930,7	240,6	75,2
Миколаївська	14,7	20,1	22,3	67	102	123,7	113	136,8	151,8	0,9	18,5
Одеська	188,9	208,1	231,9	322,4	485	599,4	718,7	880,8	991,5	71,8	82,9
Полтавська	130,2	134,5	112,6	179,5	237,6	279	315,8	367,9	511,5	-65,4	80,6
Рівненська	-	-	-	33,9	54,6	77,3	112,6	233,1	272,1	3,2	-3,2
Сумська	34,9	46,9	67,9	121,3	186,4	165,4	156,7	180,5	159,1	85,5	114,1
Тернопільська	-	-	-	27,04	34,9	39,3	45	51	58,7	7,9	-1,4
Харківська	177,5	189,5	228,1	258,9	392,8	485,6	983,6	1278,7	1599,4	472,8	622,7
Херсонська	-	-	-	34,5	87,1	91,3	109,7	156,2	171,4	4,5	5,4
Хмельницька	-	-	15,9	41,9	63,4	77,2	92,2	129	137,3	82,3	-36,1
Черкаська	32,8	33,8	39,2	52	84	99,1	116,3	175	177,2	54,4	64,5
Чернівецька	-	-	-	-	-	28,4	36,8	51,2	60,1	1,7	0,5
Чернігівська	45,9	47,9	50,4	54,1	75,4	98,1	81,5	86,6	94,4	-15,1	6,1
м. Київ	1898,5	2132,03	2197,8	2203	2640,3	3929,7	5881,9	9681,7	13321,5	2387,9	2634,1
м. Севастополь	42,5	45,2	49,2	66,9	87,6	92,73	126,3	147,2	141,8	-1,5	4

Аналізуючи наведені дані, можна зробити висновок, що іноземні інвестори охоче вкладають кошти у промислові регіони, оскільки більшість їх «цікавить» металообробка, харчова і хімічна промисловість, будівництво, транспорт. Однак з табл. 1 видно, що саме у 2008 р. приток іноземних інвестицій зменшився в усі регіони країни, а з таких областей, як Дніпропетровська, Сумська, АР Крим та м. Севастополь відбувся відток капіталу, що становив майже 500 млн.дол. США.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну на 1 січня 2011 р. становив 44 млрд 708,0 млн дол, що на 11,6% більше за обсяг інвестицій на початок 2010 р., та в розрахунку на одну особу становив 978,5 дол.

Інвестиції надійшли зі 125 країн світу (рис. 3) [11, 12]. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр - 9 млрд 914,6 млн дол, Німеччина - 7 млрд 076,9 млн дол, Нідерланди - 4 млрд 707,8 млн дол, Російська Федерація - 3 млрд 402,8 млн дол, Австрія - 2 млрд 658,2 млн дол, Франція - 2 млрд 367,1 млн дол, Сполучене Королівство - 2 млрд 298,8 млн дол, Швеція - 1 млрд 729,9 млн дол, Британські Віргінські Острови, - 1 млрд 460,8 млн дол та Сполучені Штати Америки - 1 млрд 192,4 млн дол.

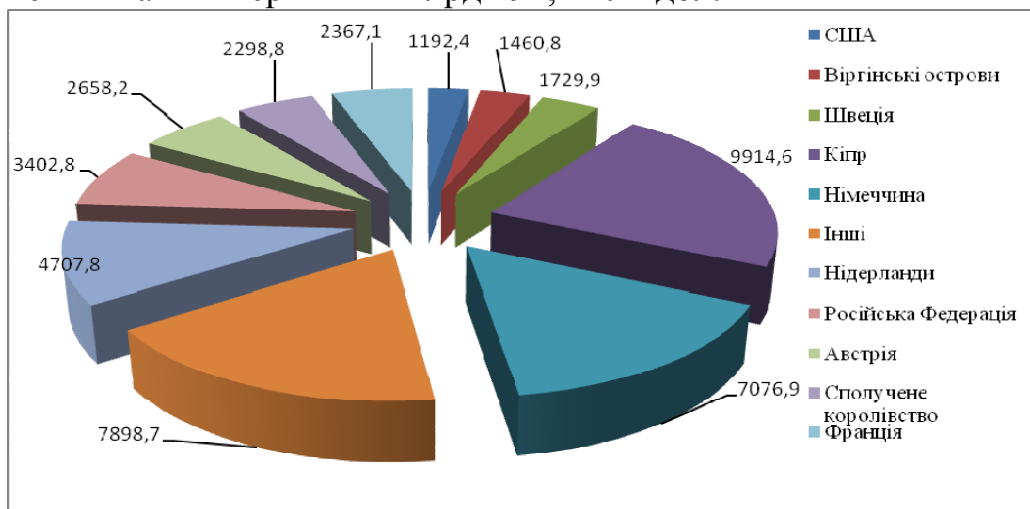

Рис. 3. Зріз прямих іноземних інвестицій

На підприємствах промисловості зосереджено 14 млрд 042,6 млн дол (31,4% загального обсягу прямих інвестицій в Україну), у т.ч. переробної - 12 млрд 488,1 млн дол та видобувної - 1 млрд 207,7 млн дол. (рис. 4) [11, 12].

Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів інвестовано 5 млрд 940,4 млн дол прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів - 1 млрд 858,7 млн дол, хімічну та нафтохімічну промисловість - 1 млрд 339,6 млн дол, машинобудування - 1 млрд 171,4 млн дол, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції - 806,8 млн дол.

У фінансових установах акумульовано 15 млрд 059,5 млн дол (33,7%) прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку - 4 млрд 764,5 млн дол (10,7%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, - 4 млрд 754,1 млн дол (10,6%) [11, 12].

Крім того, в економіку України у 2010 р. іноземними інвесторами вкладено 5 млрд 986,0 млн дол прямих інвестицій, що на 6,2% більше, ніж у 2009 р. - 5 млрд 634,6 млн дол. Із країн ЄС надійшло 4 млрд 605,8 млн дол (76,9% загального обсягу), із країн СНД - 849,2 млн дол (14,2%), з інших

країн світу - 531,0 млн дол (8,9%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 809,7 млн дол. [11, 12].

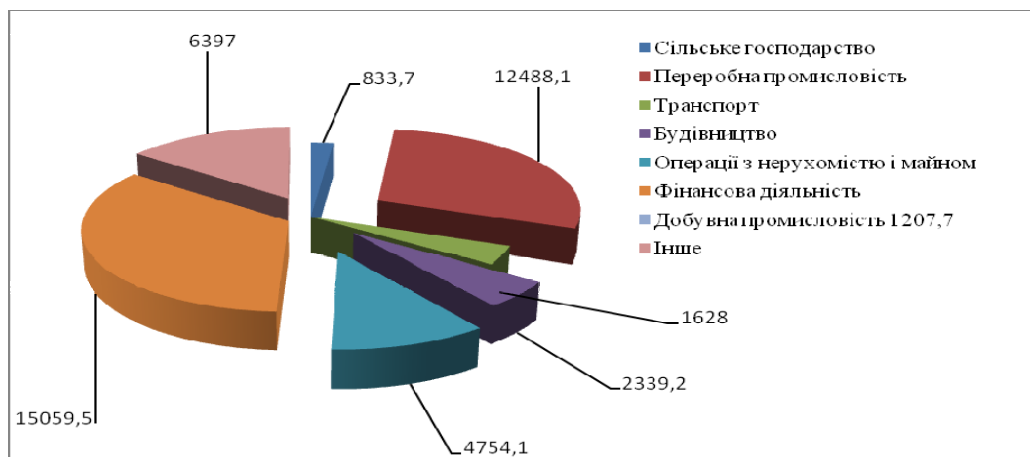

Рис. 4. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну на 01.01.2011 р.

Інвестування здійснювалось переважно у вигляді грошових внесків, які становили 5 млрд 684,8 млн дол (95,0% вкладеного обсягу).

Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці тощо, за 2010 р. становив 4 млрд 655,0 млн дол.

Зросли обсяги капіталу з Кіпру на 909,3 млн дол, Російської Федерації - на 836,4 млн дол, Нідерландів - на 753,3 млн дол, Франції - на 736,3 млн дол, Німеччини - на 475,0 млн дол і Швеції - на 454,1 млн дол. Зазначені країни забезпечили майже 90% приросту іноземного капіталу в Україні.

За рахунок продажу капіталу нерезидентам інших країн і вилучення інвестицій зменшились обсяги капіталу інвесторів зі Сполучених Штатів Америки на 116,7 млн дол. та Ізраїлю - на 12,8 млн дол, капітал інвесторів з Норвегії та Ісландії зменшився на 71,3 млн дол та на 29,3 млн дол відповідно за рахунок продажу капіталу нерезидентам інших країн [11, 12].

Приріст іноземного капіталу спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, у сумі 2 млрд 628,5 млн дол, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, - 485,6 млн дол, торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, - 447,9 млн дол, а також на підприємствах промисловості - 766,2 млн дол. [11, 12].

Чистий приріст прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до України в 2010 року становив 2,547 млрд дол, що на 14,3% менше цього показника за аналогічний період 2009 року. За 2010 року іноземні інвестори вклали в економіку України 3,423 млрд дол прямих інвестицій (на 13,3% менше показника за 2009), але водночас вилучили 0,628 млрд дол (на 25,7% менше). Класифікація областей дозволила визначити три обласні групи за рівнем інвестицій в основний капітал на одного жителя.

До складу найбільш активної групи увійшли Київ і Київська область - обсяг інвестицій тут значно вище за середній за Україною. Причому в Києві обсяг інвестицій перевищує середньоукраїнський майже в 4 рази. Друга група (сума інвестицій близька до середнього рівня) представлений АР Крим, Одеською, Луганською, Харківською, Полтавською, Дніпропетровською й Донецькою областями. Інші області увійшли в третю групу - рівень інвестицій нижче середнього за Україною.

Таким чином, більш активними виявилися регіони, що мають більш високу інвестиційну привабливість за рахунок збереженої від СРСР економічної й промислової інфраструктури, ресурсного, сировинного, трудового й експортного потенціалу, а також перспектив розвитку економіки регіону в сучасних умовах.

Регіони, що потрапили в третю, найменш активну, групу не мали відповідних економічних і інфраструктурних передумов для високої інвестиційної активності. Для кардинальної перебудови економіки цих регіонів необхідні значні обсяги довгострокових інвестицій. Відповідний власний інвестиційний потенціал у цих областях поки ще не накопичений, а для активного надходження необхідних інвестицій ззовні немає відповідних передумов. Інвесторів лякають значні інвестиційні ризики, політична нестабільність, слабкий розвиток регіональних ринків інвестиційних ресурсів.

Висновки.

Таким чином, можна зробити висновок про активізацію інвестиційних процесів в економіці України в останні роки за рахунок формування більш сприятливих умов їхнього здійснення. При цьому українські суб'єкти господарювання воліють вкладати коштів у галузі й регіони, що мають у цей час високу інвестиційну привабливість, і використовуючи при цьому, в основному, власні джерела фінансування. Слабко використовуються позикові джерела фінансування інвестицій. На жаль, не одержують належної уваги галузі й регіони, що потребуючі для свого розвитку більше довгострокових вкладень. Причиною такого становища є політична нестабільність в Україні, значні інвестиційні й кредитні ризики й недостатній розвиток регіональних ринків інвестиційних ресурсів. Отже, подальші дослідження в даному напрямку повинні бути спрямовані на рішення цих проблем і недоліків.

Перспективи подальших наукових досліджень

- формування концепції інвестиційної привабливості регіону в сучасних умовах.

Список використаної літератури:

1. Гребеникова Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активизации / Е. Гребеникова // Економіка. Фінанси. Право. - 2003.- № 2. - С. 14-18.

2. Москаленко В.П., Шипунова О.В. Современное состояние основных фондов в Украине и оптимизация источников финансирования инвестиций / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова // Проблеми і перспективи розвитку
Оцінка інвестиційної привабливості регіону

банківської системи України: зб. наук. пр. 1 Іаукове видання. - Суми: УАБС. - 2004. - С. 386-392.

3. Харламова Г.О. Неоднорідність інвестиційного простору України / Г.О Харламова // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 2. - С. 27-34.

4. Танько К.С. Особливості розвитку інвестиційних процесів на регіональному рівні/К.С. Танько // Формування ринкових відносин в Україні. - 2005. - № 1. - С. 17-20.

5. Качаєв Ю.Д. Географічна сегментація ринку інвестицій в основний капітал України / Ю.Д. Ка-чаєв // Фондовый рынок. - 2000. - № 24. - С. 9 - 11.

6. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л.О. Петкова // Фінанси України. - 2005. - № 9. - С. 40-47.

7. Гафуров И. Инвестиционная привлекательность региона / И. Гафуров // Управление риском. - 2005. - № 1. - С. 2-7.

8. Державний комітет статистики України - Офіційний веб-сайт: - [електрон, ресурс] - Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

9. Державний комітет України по інвестиціям та інноваціям - Офіційний веб-сайт: [електрон, ресурс] - Режим доступа: <http://www.in.gov.ua>.

10. Лавров Р.В. Роль банківських установ в активізації інвестиційних процесів на вітчизняних підприємствах / Р.В. Лавров // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 6. - С. 36-47.

11. ukrstat.gov.ua

12. donetskstat.gov.ua

М.В.МАКАРЕНКО

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНА

В статье проведен анализ инвестиционной деятельности на территории Украины и Донецкой области, определены перспективы и тенденции инвестирования. На основе проведенного исследования выявлены проблемы и направления их решения.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, регион, Донецкая область, инвестиционные вложения, активизация инвестиционной деятельности, иностранные инвестиции, источники инвестиций, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная активность

М. МАКАРЕНКО

ESTIMATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGION

In the article analysis of investment activity in territory of Ukraine and Donetsk area is carried out, prospects and investment tendencies are defined. On the basis of the conducted research problems and directions of their decision are revealed.

Key words: investment attractiveness, region, Donetsk region, investments, strengthening investment, foreign investment, sources of investment, foreign direct investment, investment activity/

Стаття надійшла до редакції 07.07.11 р.